ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ ๓

ที่ได้ตรวจชำระใหม่

(ต่อ)

มาตรา ๔๕๘ มาตรานี้มีแก้ไขถ้อยคำสำนวนบางแห่งเพื่อให้ความดียิ่งขึ้น ส่วนคำว่า "สำเร็จบริบูรณ์" ที่ตัดออกก็เพราะมาตรา ๔๕๕ ได้บัญญัติไว้แล้วว่า "เมื่อกล่าวต่อไปเบื้องหน้าถึงเวลาซื้อขาย ท่านหมายความว่าเวลาซึ่งทำสัญญาซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์" ฉะนั้นจึงไม่ต้องกล่าวซ้ำไว้อีก

มาตรา ๔๕๙ ไม่มีแก้ไข

มาตรา ๔๖๐ วรรค ๑ ฉะบับใหม่แก้คำว่า "ทรัพย์สินเป็นประเภท" เป็น "ทรัพย์สินซึ่งมิได้กำ-

หนด ลงไว้แน่นอน" เพื่อให้ตรง กับคำที่ใช้ตามหลักกฎหมายอังกฤษ ซึ่งเรียกว่า "Unascertained Property" (ดู เซล ออฟ กู๊ดส แอกต์ ปี ๑๘๙๓ มาตรา ๑๖)

"ทรัพย์สินเป็นประเภท" ตาม ฉะบับเดิม เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า "Property in genere"

วรรค ๒ เป็นข้อความที่ได้เพิ่มเติมใหม่ บัญญัติ ถึง เรื่อง ทรัพย์ สิน ฉะเพาะ สิ่ง ซึ่ง มี ลักษณะ คล้ายกับทรัพย์สิน ที่ยัง มิได้ กำหนด ลงไว้แน่นอน

มาตรา ๔๖๑ ไม่มีแก้ไข

มาตรา ๔๖๒ ไม่มีแก้ไข

มาตรา ๔๖๓ ไม่มีแก้ไข

มาตรา ๔๖๔ มาตรา นี้ ข้อ ความ เดิม ซึ่ง กล่าว ถึง เรื่อง สภาพของทรัพย์สิน ในเวลา ส่งมอบ ได้ ตัด ออกหมด เพราะมาตรา ๓๒๓ เรื่องการชำระหนี้บัญญัติความ ทับแล้ว ส่วน ข้อ ความ ที่ เปลี่ยนบัญญัติ ไว้ใหม่ กล่าวถึงเรื่องค่าขนส่ง

ทรัพย์สินไปยังที่แห่งอื่น

มาตรา ๔๖๕ ไม่มีแก้ไข

มาตรา ๔๖๖ วรรค ๑ ไม่มีแก้ไข

วรรค ๒ คำว่า "ไม่กว่าร้อยละห้า" แก้เป็น "ไม่เกินกว่าร้อยละห้า"

ความว่า "ผู้ซื้ออาจจะเรียกให้เพิกถอนสัญญาซื้อขายเสียได้....." แก้เป็น "ผู้ซื้ออาจจะเลิกสัญญาเสียได้....." คำว่า "เพิกถอน" เป็นคำที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใช้ฉะเพาะในเรื่องการฉ้อฉล (ให้ดูมาตรา ๒๓๗ - ๒๔๐) ฉะบับใหม่จึงเปลี่ยนใช้คำ "เลิกสัญญา" ให้ถูกตามแบบ (เรื่องเลิกสัญญาให้ดูมาตรา ๓๘๖ และต่อๆ ไป)

ประโยคสุดท้ายมีแก้ไขถ้อยคำสำนวนความบางแห่งเพื่อให้ความดีและชัดเจนยิ่งขึ้น

มาตรา ๔๖๗ ไม่มีแก้ไข

มาตรา ๔๖๘ ไม่มีแก้ไข

มาตรา ๔๖๙ ไม่มีแก้ไข

มาตรา ๔๗๐ การแก้ไขในมาตรานี้ เป็นการแก้ไขถ้อยคำ สำนวนความ ถ้อยคำในฉะบับเดิมที่ว่า "_ _ และถ้ามีค่าอุปกรณ์รวมทั้งอุปกรณ์ด้วย _ _" เปลี่ยนแก้เป็นสำนวนความใหม่ว่า " _ _ กับทั้งค่าจับจ่ายเกี่ยวการ"

มาตรา ๔๗๑ การแก้ไขในมาตรานี้ เป็นการแก้ไขทำนองเดียวกับมาตราก่อน ฉะบับใหม่คงสงวนความฉะบับเดิมไว้ทั้งหมด แต่อ่านได้ความชัดเจนดีกว่าฉะบับเดิม ดั่งจะเทียบให้เห็นต่อไปนี้

ฉะบับเดิม " _ _ ให้ผู้ขายหักเอาราคาและอุปกรณ์ที่ค้างชำระแก่ตน จากเงินนั้นแล้วส่งมอบเงินที่เหลือให้แก่ผู้ซื้อโดยพลัน"

ฉะบับใหม่ " _ _ ให้ผู้ขาย หัก เอา จำนวน ที่ค้าง ชำระแก่ตน เพื่อราคาและค่าขายเกี่ยวกันนั้นไว้ ถ้าและยังมีเงินที่เหลือก็ให้ส่งมอบแก่ผู้ซื้อโดยพลัน

(ยังมีต่อ)

*　　*　　*

รายนาม

นักเรียนผู้สอบไล่กฎหมายภาค ๒ ได้

พุทธศักราช ๒๔๗๑

(ประกาศ ณวันที่ ๒๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑)

ชั้นที่ ๑

นายประมวล ปูรณโชติ

ชั้นที่ ๒

๑. นายสงวน ชูบัญญา
๒. นายสอาด นาวีเจริญ
๓. นายสำราญ กานต์ประภา
๔. ร.ส.ต. ดิเรก ชัยนาม
๕. นายโชติ สุวรรณโพธิ์ศรี
๖. นายธวัช กัปปิยบุตร
๗. ร.อ.ต. ล่งฮั้ว ลิมปนันทน์
๘. ร.อ.ท. ขุนวิจัยจรรยา (วิทู ตุลยานนท์)
๙. นายชวน ชื่นสุวรรณ
๑๐. นายสอาด สังข์เผือก
๑๑. นายไสว อินทรประชา
๑๒. นายวิเชียร เศวตรุนทร์
๑๓. ร.อ.ท. พุ้ง วรรธนะสาร

๑๔. นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ❋
๑๕. นายพร ศิริวัฒน์
๑๖. นายเจริญ ภมรบุตร์
๑๗. นายจุดม บุญประกอบ
๑๘. อ.ต. หลวงวุฒิสาสตร์ เนติญาน (ส่าน โชติกเสถียร)
๑๙. ร.อ.ต. ดุม อินทุวงศ์ ❋
๒๐. นายเล็ก จุฬณานนท์ ❋
๒๑. นายทองม้วน สถิรบุตร์
๒๒. นายเชื้อ พิทักษากร
๒๓. นายศิริ บำเพ็ญอยู่
๒๔. นายประภาษ วณิกเกียรติ ❋
๒๕. นายโปลก วีระพงศ์
๒๖. นายนิตย์ อโนมะศิริ ❋
๒๗. นายธงเล่า โค้วรุ่งเรือง ❋
๒๘. นายบุญเชิด ศุภมณี
๒๙. นายจำนง ยุกตะนันทน์
๓๐. ร อ.ต. นายหลุย อับราฮัม
๓๑. นายมารค ศิริจิตร
๓๒. นายเสงี่ยม กาญจนเสถียร
๓๓. นายชั้น ยวดเศรณี
๓๔. ร.อ.ต. ขุนนิพนธ์คดี (นวน บัญศิริ) ❋

๓๕. อ.ต. หลวงดุลย ศาฐน์ ปฏิเวทย์ (ม.ล. โชติ สุทัศน์ ณ อยุธยา)

๓๖. ร.ส.ท. ขุนเทพธนสาร (บุญมาก จุลดุลย์) ❋

๓๗. นายเฮง เล้ากระจ่าง

๓๘. นายไสว เสนาขันธ์

๓๙. นายพึ่ง ศรีจันทร์

๔๐. นายติ๋ว วีระพงศ์

๔๑. นายสอาด นาควิโรจน์

๔๒. นายเฉลิม ศิริวรรณ ❋

๔๓. นายฉลาด ไชยชาญ

๔๔. ร.อ.ต. เฟื่อง รัชตพันธ์

๔๕. ร.อ.อ. ขุนบรรณกรโกวิท (เปา จักกะพาก)

๔๖. นายซุ่นเฮง นุมานิตย์ ❋

๔๗. นายชท เหมจันทร์ ❋

๔๘. นายใจ นาคเสวี ❋

๔๙. นายเทียบ นองบุญนาก

๕๐. ร.อ.ท. ขุนวรมารถพิทักษ์ (ชุ่ม เตชะเสน)

๕๑ นายอรุณ ตินทุกะสิริ ❋

๕๒ นายเสี่ยง ณ อุบล

๕๓ ว่าที่ ร.อ.ต. มงคล รัตนวิจิตร์ ❋

๕๔ นายประสิทธิ์ สงขกุล ❋

๕๕. นายเทียน ซื่อตรง
๕๖. นายทวี ชมจันทร์
๕๗. นายบ่วน พุ่มเล็ก ✥
๕๘. นายเวศ เพชรานนท์
๕๙. นายกิมหลี ศิริวัฒนา
๖๐. นายหงวน ทองประเสริฐ ✥
๖๑. นายชวน จนิษฐ
๖๒. นายศิริ รัศมิทัต

เราขอแสดงความยินดีต่อท่านที่สอบไล่ได้.

หมายเหตุ ✥ สมาชิกนิติสาส์น

แก้คำผิดเล่ม ๑๐

หน้า	บันทัดที่	คำเดิม	แก้เป็น
๔๔๕	๑๕	ได	ถ้า
๕๐๓	๕	มี	(ให้ขีดออก)
๕๒๓	๑๘	สาย	สาขา
๕๓๗	๖	บัญา	ษัญหา
,,	๕	สหะปาลีรัฐ	สหปาลีรัฐ
๕๓๕	๑๕ – ๑๖	วินิฉัย	วินิจฉัย
๕๔๓	๑๔	สูตร์	พิสูจน์

(ให้แก้คำ "ปรบักษ์" หน้า ๔๗๘ บันทัดที่ ๘ ในเล่ม ๕ เป็นว่า "ปรากฏ")

คำอธิบาย
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

โดย

หลวงประดิษฐ์ มนูธรรม

(ปรีดี พนมยงค์)

(ต่อ จาก เล่ม ๑๐)

มาตรา ๔๘

ภูมิลำเนาย่อมเปลี่ยนไปด้วยการย้ายถิ่นที่อยู่ พร้อมด้วยเจตนาปรากฏว่าจงใจจะเปลี่ยนภูมิลำเนา

คำอธิบาย

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติอันเกี่ยวด้วยการย้ายภูมิลำเนา

ตามธรรมดาบุคคลมีสิทธิที่จะเปลี่ยนภูมิ

ลำเนาของตนได้ตามแต่ตนจะเห็นสมควร นอกจากบุคคลจะอยู่ในฐานะซึ่งกฎหมายบังคับให้มีภูมิลำเนาอยู่ณที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ดังนี้แล้วบุคคลนั้นก็หามีสิทธิที่จะเปลี่ยนภูมิลำเนาตามชอบใจได้ไม่ เช่น ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ (ให้ดูมาตรา ๕๑) และภูมิลำเนาของข้าราชการ (ให้ดูมาตรา ๕๒)

การเปลี่ยนภูมิลำเนานั้นอาจมีได้ ๒ ประการ คือ

๑) เปลี่ยนตามใจสมัครของบุคคล

๒) เปลี่ยนโดยอำนาจแห่งกฎหมาย

บทที่ ๑

เปลี่ยนตามใจสมัครของบุคคล

มาตรา ๔๘ นี้ เป็นบทบัญญัติฉะเพาะการเปลี่ยนภูมิลำเนาตามใจสมัครของบุคคล กล่าวคือ เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

การที่บุคคลจะเปลี่ยนภูมิลำเนาได้ตามใจสมัคร นั้นจะต้องประกอบด้วย หลัก ๒ ประการ คือ

๑) ย้ายถิ่นที่อยู่ และ

๒) จงใจจะเปลี่ยนภูมิลำเนา

(๑) ย้ายถิ่นที่อยู่

คำว่า "ย้ายถิ่นที่อยู่" ในที่นี้ หมายความว่า บุคคลได้มีถิ่นที่อยู่ขึ้นใหม่นอกจากภูมิลำเนาเดิมของตน

เพราะฉะนั้นการย้ายแหล่งที่บุคคลประกอบอาชีวะหาเป็นการเพียงพอในการเปลี่ยนภูมิลำเนาไม่ เช่น นายแดงมีถิ่นที่อยู่และมีร้านขายเข้าสารอยู่ในจังหวัดพระนคร ซึ่งถือว่านายแดงมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพระนคร ภายหลังนายแดงได้ย้ายร้านขายเขาสารไปตั้งอยู่ในจังหวัดสมุทปราการ แต่ยังคงมีถิ่นที่อยู่ใน

จังหวัดพระนคร ดั่งนี้ การย้ายร้านขายเข้าสาร จะถือเอาเป็นหลักแห่งการเปลี่ยนภูมิลำเนายังไม่ได้ แต่ถ้านายแดงได้ย้ายถิ่นที่อยู่ไปตั้งอยู่ในจังหวัดสมุทปราการดั่งนี้แล้ว ถึงแม้นายแดงจะยัง คงมีร้าน อยู่ในจังหวัดพระนครก็ดี การย้ายบ้านของนายแดง อาจจะเป็น หลักอันหนึ่งแห่งการเปลี่ยนภูมิลำเนา ถ้าหากนายแดงได้มีเจตนาดั่งจะกล่าวต่อไปในข้อ ๒

(๒) จงใจจะเปลี่ยน ภูมิลำเนา

ทั้งนี้หมายความว่า จงใจที่จะสละบ้านอันเป็นแหล่งสำคัญเดิมไปมีแหล่งสำคัญในที่อื่น แต่อย่างไรจะเรียกว่า จงใจเปลี่ยนแหล่งสำคัญนั้น เรื่องนี้เป็นปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งจะต้องวินิจฉัยเป็นเรื่อง ๆ ไป แต่ต้องระลึกว่า การย้ายถิ่นที่อยู่นั้น อาจจะไม่เป็นการย้ายภูมิลำเนาก็ได้

ดั่งเช่น นายดำมีครอบครัว และตั้งบ้านเรือนอยู่ในจังหวัดนนทบุรี ภายหลังนายดำได้มาซื้อบ้านอยู่ในจังหวัดพระนคร เพื่อเรียนกฎหมาย แต่ยังมีครอบครัวอยู่ในจังหวัดนนทบุรี เหตุที่ปรากฏเพียงเท่านั้นแล้ว ยังถือไม่ได้ว่า นายดำได้มีความจงใจเปลี่ยนภูมิลำเนาซึ่งอยู่ในจังหวัดนนทบุรีตามเดิม แต่ถ้านายดำได้ยกครอบครัวเข้ามาอยู่ที่บ้านใน จังหวัดพระนคร ดั่งนั้นแล้วก็อาจจะถือได้ว่า นายดำได้จงใจย้ายภูมิลำเนา

บทที่ ๒

เปลี่ยนภูมิลำเนาโดยอำนาจกฎหมาย

การเปลี่ยนภูมิลำเนาโดยอำนาจกฎหมายอาจมีได้ดั่งต่อไปนี้

๑) หญิงมีสามียอมถือเอาภูมิลำเนาของ

สามี ฯลฯ (ให้ดูมาตรา ๕๐)

๒) ผู้เยาว์ หรือบุคคลผู้ไร้ความสามารถย่อมมีภูมิลำเนา ณภูมิลำเนา ของ ผู้แทนโดยชอบธรรม (ให้ดูมาตรา ๕๑)

๓) ข้าราชการทั้งปวงย่อมมีภูมิลำเนา ณถิ่นอันเป็นที่ทำการตามตำแหน่งหน้าที่ (ให้ดูมาตรา ๕๒)

มาตรา ๕๐, ๕๑, และ ๕๒ นี้ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหรือบังคับให้บุคคลมีภูมิลำเนาอยู่ณที่ใดซึ่งเมื่อบุคคลเข้าอยู่ในฐานะนั้นแล้ว ก็มีอาจที่จะเปลี่ยนภูมิลำเนาได้ตามใจสมัคร (นอกจากหญิงมีสามีในบางกรณีย์)

เพราะฉะนั้นถ้าบุคคลได้มีภูมิลำเนาอยู่แห่งหนึ่งภายหลังบุคคลได้เข้าอยู่ในฐานะอย่างหนึ่งอย่างใดดั่งกล่าวนั้นแล้ว ภูมิลำเนาของบุคคลนั้น ก็ย่อมเปลี่ยนไป โดยอำนาจแห่งการที่กฎหมายได้บังคับไว้นั้น ขอให้ดูคำอธิบาย มาตรา ๕๐, ๕๑, และ ๕๒ ต่อไป

มาตรา ๔๙ ถ้าได้เลือกเอาถิ่นใดเป็นภูมิลำเนาแต่เฉภาะการ เพื่อจะทำการอันใดอันหนึ่ง ท่านให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาในการอันนั้น

คำอธิบาย

มาตรานี้เป็นข้อยกเว้นจากหลักที่เราได้กล่าวมาแล้วในข้อความทั่วไป ว่าบุคคลจะมีภูมิลำเนาได้ก็แต่เพียงแห่งเดียว แต่การที่จะบังคับให้บุคคลมีภูมิลำเนาแต่เพียงแห่งเดียวนั้น อาจจะทำให้เกิดความไม่สะดวกขึ้นได้ในกรณีบางเรื่อง เช่น เจ้าหนี้อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ลูกหนี้อยู่ที่จังหวัดปัตตานี การที่ลูกหนี้จะไปชำระหนี้ณภูมิลำเนาของเจ้าหนี้ณจังหวัดเชียงใหม่นั้น ย่อมเป็นการไม่สะดวก ถ้ายิ่งคู่กรณีเป็นผู้ทำการค้าขายอันใหญ่โตแล้ว ก็จะทำให้การค้าขายนั้นดำเนินไปไม่สะดวก ทำให้ชักช้าเสียเวลามาก เพราะ

เหตุนี้ กฎหมายจึงยอมให้บุคคลเลือกถิ่นใด สุดแต่ความพอใจของบุคคลเพื่อเป็นภูมิลำเนาฉะเพาะการใดการหนึ่ง. เช่น นายแดงเป็นพ่อค้าไม้สัก มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ นายแดง ทำ สัญญา ขายไม้ให้นายดำ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ ที่ จังหวัดปัตตานีปีละ ๓๐๐ ต้นราคา ๘,๐๐๐ บาท ดังนี้ นายแดงนายดำอาจตกลงเลือกสำนักงานนายเหลืองทนายความที่จังหวัดสมุทปราการ เป็นภูมิลำเนาของทั้ง สอง ฝ่าย ฉะเพาะการซื้อขายไม้สักรายนั้น ดังนี้นายดำก็ต้อง ชำระหนี้ ณภูมิ ลำเนา ฉะเพาะการ ของนายแดง คือที่จังหวัดสมุท ปราการ โดยไม่ต้องขึ้นไปถึงจังหวัดเชียงใหม่ และ นาย แดงก็อาจฟ้องร้องนายดำต่อศาลจังหวัดสมุทปราการ โดยไม่ต้องไปศาลจังหวัดปัตตานี

ผลของภูมิลำเนาฉะเพาะการมีต่างกับ ผลของภูมิลำเนาธรรมดาดังต่อไปนี้

๑) ภูมิลำเนาเฉะเพาะการนั้นผู้รับมฤดกต้องถือตาม เช่นตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมตว่านายแดงตาย มีนายเขียวเป็นผู้รับมฤดก แต่นายเขียวมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดหนองคาย ดั่งนี้นายเขียวก็จำต้องถือเอาภูมิลำเนาเฉะเพาะการสำหรับซื้อขายไม้สักรายนั้นในจังหวัดสมุทปราการ กล่าวคือนายดำอาจชำระราคาค่าไม้สักต่อนายเขียวได้ ณ สำนักงานนายเหล็องที่จังหวัดสมุทปราการ. นายดำไม่จำต้องขึ้นไปชำระหนี้ต่อนายเขียวถึงจังหวัดหนองคาย

แต่ภูมิลำเนาธรรมดานั้น ผู้รับมฤดกไม่จำต้องถือตาม เช่น ตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมตว่า นายแดงเป็นลูกหนี้นายขาว ๑๐๐๐ บาท นายเขียวเป็นผู้รับมฤดกของนายแดง ดั่งนี้ถ้านายขาวจะฟ้องเรียกเงินที่ตนเป็นเจ้าหนี้อยู่ ก็จะต้องฟ้องนายเขียวต่อศาลจังหวัดหนองคาย

๒) ภูมิลำเนาเฉะเพาะการนั้น มิอาจที่จะ

เปลี่ยนได้ตามใจ สมัครของผู้ที่ได้เลือกไว้นั้น โดยเป็นการทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียหาย เช่น ตามอุทาหรณ์ข้างต้น นาย แดง จะกลับใจเปลี่ยนภูมิลำเนา ฉะเพาะการของตน ณ จังหวัดฉะเชิงเทราหาได้ไม่ นายดำยังคงมีสิทธิที่จะชำระหนี้เงิน ๘๐๐๐ บาท ให้แก่นายแดง ณสำนักงานนายเหลือง ที่จังหวัดสมุทปราการ

ส่วนภูมิลำเนาธรรมดานั้น อาจที่จะเปลี่ยนได้ตามใจสมัคร ให้ดูคำอธิบายใต้มาตรา ๔๘ เช่น นายเหลือง มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดฉะเชิงเทรา นายเหลืองเป็นเจ้าหนี้นายเขียว ๑๐๐๐ บาท คู่กรณีไม่ได้ตกลงกันจะชำระหนี้ ณ สถานที่ใด ต่อมานายเหลืองย้ายภูมิลำเนาไป อยู่ ณ จังหวัดชุมพร ดังนี้ นายเขียวลูกหนี้ก็จำต้องไปชำระหนี้ต่อนายเหลือง ณภูมิลำเนาใหม่ของนายเหลืองที่จังหวัดชุมพร (ขอให้ดูมาตรา ๓๒๔ ที่ว่า ฯลฯ ภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้)

มาตรา ๕๐ หญิงมีสามีย่อมถือเอาภูมิลำเนาของสามี ถ้าสามีไปตั้งภูมิลำเนาในถิ่นต่างประเทศ และหญิงนั้นมิได้ตามไปอยู่ด้วย และไม่จำต้องตามไปอยู่ด้วยไซร้ ท่านว่าหญิงนั้นย่อมมิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามี

ตราบใดสามียังไม่มีภูมิลำเนา ฤๅไม่มีใครรู้ว่ามีภูมิลำเนาแห่งใด ฤๅหญิงมีสามีมิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามีไซร้ ตราบนั้นฝ่ายหญิงจะถือเอาภูมิลำเนาต่างหากจากสามีก็ได้

คำอธิบาย

บทที่ ๑

หลักของมาตรานี้

มาตรานี้วางหลักอันเกี่ยวด้วย

๑. การกำหนดภูมิลำเนาของหญิงมีสามี

๒. การเปลี่ยนภูมิลำเนาของหญิงโดยอำนาจแห่งกฎหมาย กล่าวคือเมื่อหญิงมีสามีแล้ว ถ้าสามีมีภูมิลำเนาอีกแห่งหนึ่งต่างหากจากภูมิลำเนาเดิมของตนตามธรรมดา หญิงนั้นก็ต้องเปลี่ยนภูมิลำเนาเดิม

หลักทั้ง ๒ ดังว่านี้มีปรากฏอยู่ในตอนต้นแห่งวรรค ๑ ของมาตรานี้แล้วว่า "หญิงมีสามีย่อมถือเอาภูมิลำเนาของสามี" เช่น นางสาว ก. มีภูมิลำเนาอยู่กับบิดามารดาที่จังหวัดลำปาง ภายหลัง นางสาว ก. ทำการสมรสเป็นภรรยา ข. ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพระนคร ดังนี้ ภูมิลำเนาของ ก. หญิงมีสามีก็ต้องเปลี่ยนมาอยู่ที่ภูมิลำเนาของ ข. ในจังหวัดพระนคร

เหตุที่กฎหมายกำหนดภูมิลำเนาของหญิงมีสามีดังว่านี้ ถ้าจะพิจารณาตามกฎหมายฝรั่งเศสจะเห็นได้ชัด เพราะภรรยามีหน้าที่ต้องอยู่ร่วมกับสามีไม่ว่าสามีจะไปอยู่ณที่ใด หน้าที่อันนี้ประมวลแพ่งฝรั่งเศสมาตรา ๒๑๔ ได้บัญญัติไว้ชัดหรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ

หลัก อันนี้ เนื่องมา จาก สิทธิ ของสามีที่ มีอยู่เหนือภรรยา

เหตุนี้ ภรรยาร้าง ซึ่งไม่มีความ จำเป็น ต้องอยู่ กับสามีจึ่งอาจ มีภูมิลำเนาต่างหาก

บทที่ ๒

ข้อยกเว้น

ข้อยกเว้น ซึ่งมาตรา ๕๐ ได้กล่าว ไว้มีอยู่ ๔ ประการ

๑) สามีไปตั้งภูมิลำเนาในถิ่นต่างประเทศ และ หญิงมิได้ ตามไป อยู่ด้วย และไม่ จำเป็น ต้องตามไปอยู่ ด้วย

เช่นตามอุทาหรณ์ข้างต้น สมมตว่าภาย – หลัง ข. ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ ในประเทศจีน แต่ ก. ไม่ได้ ตามไป และไม่จำเป็นต้องตามไป อยู่ด้วยดั่งนี้ภูมิ ลำเนา ของ ก. ยังคงอยู่ ใน จังหวัด พระนคร

๒) ตราบใดสามียังไม่มีภูมิลำเนา

เราได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ตามนยของกฎหมายไทย บุคคลทุกคนต้องมีภูมิลำเนา เหตุฉะนั้นข้อความที่ว่า ตราบใดสามียังไม่มีภูมิลำเนา จึงน่าจะหมายถึงว่า สามีไม่มีที่อยู่เป็นปกติเป็นหลักแหล่ง หรือเป็นผู้ครองชีพในการเดินทางไปมาปราศจากสำนักหลักแหล่งที่ทำการงาน (มาตรา ๔๗) เช่น ตามอุทาหรณ์ข้างต้นสมมตว่า ข. สามีเป็นพ่อค้าเรือลอย ดั่งนี้ภูมิลำเนาของ ก. ภรรยายังคงอยู่ที่จังหวัดลำปาง

๓) ไม่มีใครรู้ว่าสามีมีภูมิลำเนาแห่งใด

ซึ่งเข้าใจว่าจะหมายถึง บุคคลดั่งกล่าวในมาตรา ๔๖ ที่ว่า "ถ้าภูมิลำเนาไม่ปรากฏ ท่านให้ถือว่าถิ่นที่อยู่เป็นภูมิลำเนา" (ขอให้ดูคำอธิบายใต้มาตรา ๔๖) ดั่งนี้หญิงก็คงมีภูมิลำเนาอยู่ตามเดิมหาได้เปลี่ยนไปอยู่ณถิ่นที่อยู่ของสามีไม่

๔) หญิงมีสามีมิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามี

เช่น นางสาว ก. ตั้งอุทาหรณ์ข้างต้น แต่งงานเป็นอนุภรรยา นาย ฮ. ผู้มีภูมิลำเนา อยู่ในจังหวัดพระนคร แต่ ก.ยังคงอยู่บ้าน เดิมไม่ลงมาอยู่ร่วมกับนาย ฮ.ที่จังหวัดพระนคร ดั่งนี้ ภูมิลำเนาของ ก. ยังคงอยู่ในจังหวัดลำปาง

นอกจากข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๐ แล้ว มีข้อที่ควรพิจารณาอีก ๒ ประการ คือ

๑. หญิงมีสามีซึ่งได้รับอนุญาตให้ทำการค้าขายต่างหากจากสามี (มาตรา ๔๑) จะมีภูมิลำเนาสำหรับการนั้นแยกออกจากสามีหรือไม่ เช่น นางแดง ภรรยานายดำ มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพระนคร ภายหลังนางแดงได้รับอนุญาตจากนายดำให้ไปตั้งร้านขายเข้าสารที่จังหวัดสมุทปราการ ดั่งนี้ตามนยที่ศาลในประเทศฝรั่งเศสเคยวินิจฉัยมาแล้ว ถือว่านางแดงมีภูมิลำเนาสำหรับการค้าขายเข้าสารณจังหวัดสมุทปราการ แต่สำหรับกิจการอื่นๆ นางแดงยังคงมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพระนคร (คำพิพากษาศาลสูงสุดประเทศฝรั่งเศส ลง วันที่ ๑๔ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๘๓)

๒. สามีตกเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถ ตามมาตรา ๕๑ นั้น บุคคลผู้ไร้ความสามารถ ย่อมมีภูมิลำเนา ณ ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรม เพราะฉะนั้น

ก) ถ้าหากศาลตั้งให้ภรรยาเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมแล้ว สามีก็ต้องมีภูมิลำเนาณภูมิลำเนาของภรรยาซึ่งจะไปเลือกอยู่ที่ไหนก็ได้ อันเป็นการกลับตรงกันข้ามกับหลักดั่งกล่าวข้างต้น

ข) ถ้าหากศาลตั้งให้คนภายนอกเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของสามี ปัญหาอาจเกิดขึ้นว่า ภรรยาจะต้องเปลี่ยนภูมิลำเนาไปตามสามีหรือไม่ ความเห็นในเรื่องนี้มีแตกต่างออกเป็น ๒ พวก

พวกที่ ๑ เห็นว่า ภูมิลำเนาของภรรยาต้องเปลี่ยนไปตามสามี เพราะต้องถือหลักว่าสามีมีภูมิลำเนาที่ไหน ภรรยาก็ต้องมีภูมิลำเนาที่นั่น

พวกที่ ๒ เห็นว่า ภรรยาไม่ต้องเปลี่ยนภูมิลำเนาไปตามสามี เพราะเมื่อสามีเป็นบุคคลไร้ความสามารถแล้ว สิทธิของสามีเหนือภรรยาก็ต้องสดุดหยุดลง ผู้แทนโดยชอบธรรมของสามีไม่มีอำนาจทำการแทนสามีในเรื่องสิทธิเหนือภรรยาอันเป็นสิทธิฉะเพาะตัว

มาตรา ๕๑

ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ ฤๅของบุคคลผู้ไร้ความสามารถนั้น ได้แก่ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรม

คำอธิบาย

ผู้เยาว์ ฤๅ บุคคลผู้ไร้ความสามารถนั้น

๑. ผู้เยาว์

เราได้ศึกษาแล้วว่า ตามหลักผู้เยาว์จะกระทำการใด ๆ จำต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม (ให้ดูมาตรา ๒๑) เพราะฉะนั้นจึ่งเป็นการสมควรที่กำหนดว่าภูมิลำเนาของผู้เยาว์อยู่ที่ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรม

แต่ผู้เยาว์ซึ่งได้รับอนุญาตให้ทำการค้าขายนั้น อาจมีภูมิลำเนาแยกออกจากผู้แทน

โดยชอบธรรมฉะเพาะการค้าขายนั้น ขอให้ดูคำอธิบายเรื่องภูมิลำเนาหญิงมีสามีซึ่งได้รับอนุญาตให้ทำการค้าขายใต้มาตรา ๕๐ ข้างต้น.

๒. บุคคลผู้ไร้ความสามารถ

อย่างไรเรียกว่าบุคคลผู้ไร้ความสามารถ ให้ดูมาตรา ๒๙ เหตุของการกำหนดภูมิลำเนาเช่นนี้ก็มีเหมือนกับในเรื่องผู้เยาว์ข้างต้น

มาตรา ๕๒ ข้าราชการทั้งปวงนั้น ท่านถือว่าย่อมมีภูมิลำเนาณถิ่นอันเป็นที่ทำการตามตำแหน่งน่าที่ หากมิใช่เป็นตำแหน่งน่าที่ชั่วคราวชั่วระยะเวลา ฤๅเป็นเพียงแต่งตั้งไปเฉภาะการครั้งหนึ่งคราวเดียว

คำอธิบาย

การที่ข้าราชการจะพึงมีภูมิลำเนาณถิ่นอันเป็นที่ทำการตามตำแหน่งหน้าที่นั้นต้องเป็นตำแหน่งหน้าที่ประจำ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่ชั่วคราวชั่วระยะเวลา หรือครั้งหนึ่งคราวเดียว

อุทาหรณ์

๑) ก เป็นปลัดจังหวัดสมุทปราการ ก. ขึ้นรถไฟกลับมาอยู่บ้านที่จังหวัดพระนครทุกๆ

วัน ดังนี้ ภูมิลำเนาของ ก. อยู่ที่จังหวัดสมุทปราการ

๒) ก. เป็นตำรวจกองพิเศษประจำอยู่ในกรุงเทพ ฯ ก. ถูกส่งไปปราบผู้ร้ายที่จังหวัดนครสวรรค์ชั่วเวลา ๓ เดือน ดังนี้ ภูมิลำเนาของ ก. ยังคงอยู่ในกรุงเทพ ฯ

* * *